

SURİYE'YE GÖNÜLLÜ GERİ DÖNÜŞLER İÇİN GÜNCEL DURUM RAPORU

ibc.org.tr

1. GİRİŞ

Kapsam ve Amaç:

08 Aralık 2024 itibarıyla Suriye'de rejimin çöküşüyle birlikte, milyonlarca Suriyeli mültecinin geri dönüş sürecine ilişkin acil ve kapsamlı bir yaklaşım gerekmektedir. Bu süreçte güvenlik, temel ihtiyaçlar, barınma, belgelerin düzenlenmesi ve finansal destek gibi çok yönlü sorunların ele alınması kritik bir önem taşımaktadır. Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı olarak tüm ekiplerimizle sınır kapılarındaki hareketlilikler dikkatle izlenmiş ve tüm paydaşlarla görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen bulgular ve geri bildirimler ışığında gönüllü geri dönüşlerin sorunsuz şekilde yapılabilmesi için bu mevcut durum raporu hazırlanmıştır.

2. GENEL DURUM DEĞERLENDİRMESİ

08/12/2024 tarihinde sabah saatleri ile Beşar Esad'ın ülkeyi terk ettiği haberlerinin doğrulanmasıyla mülteciler arasında sevinç gösterileri başladı. Türkiye'nin pek çok ilinde kutlamalar yapıldı. Kutlamalarda toplumsal tansiyonun düşük olduğu gözlemlenirken, Kayseri, Ankara (Altındağ) gibi toplumsal olayların gözlemlendiği illerde kutlamalar polis kontrolünde gerçekleşti. Deprem bölgesinde yer alan illerde Suriyeli mültecilerin ikamet ettiği konteyner kentlerde de kutlamaların yapıldığı gözlemlendi. Sınır ve sınıra yakın illerde; Hatay, Adana, Gaziantep, Adıyaman, Şanlıurfa'da sokakta toplanarak kutlamalar devam ediyor.

[1] Kaynak: https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/turkiyedeki-suriyelilerden-kutlama-artik-ozguruz-herkes-vataninadonsun,piO4UwNFpEaqS7B33LzJZg/jDK95sHh_E6lOryS6HFiyA

Türkiye'nin Göç Politikalarıyla İlgili Tutumu

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı'ndan Suriyeli mültecilerin önümüzdeki süreçteki durumuyla ilgili bir açıklama yapılmasa da, devlet yetkililerinin yaptığı açıklamalardan Türkiye'nin Suriyeli mültecilerin gönüllü geri dönüşünü desteklediği gözlemlenmiştir:

Dışişleri Bakanı Hakan Fidan: "Türkiye, bundan sonra da Suriye'nin toprak bütünlüğü, siyasi birliği, refah, güvenlik ve istikrarının sağlanması için üzerine düşen her türlü sorumluluğu üstlenmeye devam edecektir. Suriyelilerin güvenli ve gönüllü geri dönüşlerinin sağlanması ve ülkenin yeniden imarı için çalışmalarımızı sürdüreceğiz." ²

Cumhurbaşkanı Yardımcısı Cevdet Yılmaz: "Güvenli ve ekonomik olarak elverişli ortamın tesisi ile yıllardır vatanlarından uzak yaşayan Suriyeli kardeşlerimizin onurlu, güvenli ve gönüllü dönüşü de sağlanmış olacaktır." ³

Uluslararası Mavi Hilal Vakfı Saha Çalışmaları

[2] Kaynak: <https://www.milliyet.com.tr/gundem/disisleri-bakani-hakan-fidandan-suriye-aciklamasi-guvenli-geri-donus-icin-calisacagiz-7254221>

[3] Kaynak: https://www.ntv.com.tr/turkiye/ankaradan-suriye-aciklamalari,IODmG7z-MkKdsEhUpQ_bMQ

Sahada sayıları yaklaşık 200'e yakın kanaat önderi, yerel yöneticiler ve mülteciler ile kişiyle görüşme gerçekleştirilmiştir. Yaptığımız odak grup toplantılarında öğrendiğimiz ilk görüşmeler ışığında elde edilen bilgilere göre;

- Topluluk liderleri, kutlamalarda aşırılığa yer verilmemesine ilişkin uyarılarda bulunmaktadır. Yerel toplulukların tepkisi çekilmeden kutlama yapılmalıdır vurgusu yapıldığı öğrenildi.
- Geçici koruma altındaki Suriyelilerin geri dönmeye yönelik motivasyonunun yüksek olduğu tespit edildi. Bununla birlikte, ilk etapta sınır kapılarına gelen kalabalıkların Halep kökenli olan kişilerden oluştuğu, Homs ve Humus bölgelerindeki kişilerin ev, arazi ve geriye bıraktıkları taşınmazları ile ilgili bilgi almaya çalıştıkları öğrenildi. Kamplarda yaşayan Suriyelilerin büyük çoğunluğu, kış mevsimini mevcut koşullarda geçirmeyi planlayıp, geri dönüş yapan ilk topluluklardan alacakları geri bildirim göre hareket etmeyi planladıkları yönünde genel bir kanı söz konusudur. Bununla birlikte, Türk vatandaşlığı almış olan Suriyelilerin gönüllü geri dönme motivasyonunun geçici koruma altında olan mültecilere göre düşük olduğu, çoğu Türk vatandaşı Suriyelinin yakın gelecekte Suriye'ye dönme planının olmadığı gözlemlendi.
- Topluluk üyeleri arasında bir anda geri gönderme endişesi de yaygın olarak görülmektedir. Suriye'deki ev ve arazilerinin durumu hakkında bilgi almaya çalışan kişi sayıları toplam nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır. Zamana yayılan ve güvenli geri dönüş adımları talep edilmektedir.
- Gençler ve çocukların geri dönüşe daha endişeli ve mesafeli olduğu bilgisi alınmıştır. Türkiye'de kalmak gençler açısından daha cazip gelmektedir.
- Kadınların göç yollarında yaşanabilecek toplumsal cinsiyete yönelik güvenlik risklerine karşı endişeleri yüksektir.
- Suriye'deki mevcut durum, alt yapı eksikleri, kurulacak yeni yönetim düzeni ile ilgili her konu belirsizliğini korumaya devam etmektedir. Ancak bu belirsizliklerin geri dönüş önünde önemli bir engel olmayacağı vurgulanmaktadır.
- Topluluklar geri dönüş sürecinde olası dolandırıcılık olaylarına karşı uyarılmaktadır.
- Bazı topluluklar yerel topluluklar tarafından geri dönüş konusunda baskının artış göstermesi yönünde endişelerini dile getirmektedir.

Yukarıda paylaşılan ilk bilgilere ek olarak, B. Esad rejiminin devrilmesi sonrası Türkiye’den ülkelerine dönmek isteyen Suriyeli mülteciler, sınır kapılarında yoğunluk oluşturmaya başladığı gözlemlenmiştir. Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilerin bir bölümü, ülkelerindeki çatışmaların azalması ve Suriye’de güvenliğin büyük ölçüde sağlanmasıyla birlikte, gönüllü olarak Suriye’ye dönmek üzere sınır kapılarına yolculuğa başladı. Bu dönüşler, sınır kapılarında olağan dışı yoğunluklara neden oluyor. Kilis Öncüpınar, Gaziantep Karkamış, Hatay Cilvegözü sınır kapılarında, Suriye’ye dönüş yapmak isteyen Suriyelilerin oluşturduğu kalabalıklar dikkat çekiyor. Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı yetkilileri sınır kapısındaki hareketlilikler ile ilgili yerel yöneticilerle görüşmeler gerçekleştirmiştir. Günlük geçiş sayılarında belirgin bir artış bekleniyor. Sınır hatlarında sırada bekleyen kalabalığın 80%’i genç erkeklerden oluşuyor.

Daha geride açık alanda bekleyen aile üyeleri ile ilgili olarak yaklaşık:

- %60’ı kadın ve çocuk,
- %20’si yaşlılar ve engelliler,
- Kalan %20’si genç erkekler gibi demografik gruplardan oluştuğu görülmektedir.
- Özellikle çocuklar arasında yetersiz beslenme ve kadınlar arasında şiddet mağdurları olduğu gözlemlenmiştir.⁴

[4] Kaynak:[Bu verilere kanaat önderleri ve sınır kapılarında gönüllü geri dönüş için bekleyen mültecilerle yapılan görüşmeler sonucu ulaşılmıştır.

GÜVENLİK DURUMU

İnsani riskler:

Mültecilerin geçiş sırasında uzun süre bekletilmesi, temel ihtiyaçlara erişimde ciddi sorunlara yol açmaktadır. Jandarma ekipleri, kapıdaki yoğunluğu önlemek adına sınıra yaklaşık 5 kilometre uzaklıkta ayrı bir kontrol noktası oluşturmuş olup, buradaki kontrollerin ardından sınırdan geçişi uygun görülen Suriyeliler, Sınır Kapısı'na yönlendirilmektedir. Her bir sınır kapısı önünde ortalama 1000'i aşkın kişi bulunmaktadır. Bu sayının önümüzdeki günlerde artması beklenmektedir.

Sağlık riskleri:

Kalabalık koşullarda bulaşıcı hastalıkların (ör. kolera, solunum yolu enfeksiyonları) yayılma riski artmıştır.

Şiddet ve istismar:

Kadın ve çocuklar sınır geçişleri sırasında istismara karşı savunmasız durumdadır. Sınır geçişleri, özellikle kadınlar ve çocuklar için yüksek risk taşıyan bir süreçtir. Bu gruplar, zorluklar ve tehlikelerle karşı karşıya kalırken, istismar ve şiddet gibi ciddi hak ihlalleriyle karşılaşma olasılıkları da artmaktadır.

3. İHTİYAÇLARIN ANALİZİ

Temel İhtiyaçlar:

Suriye'ye geri dönüş yapmak isteyenlerin Türkiye sınır kapılarında beklerken karşılaştıkları ulaşım, barınma, gıda, su, sağlık gibi konularda gibi temel ihtiyaçların mevcut olduğu gözlemlendi.

Ulaşım:

Sınıra uzak bölgelerde yaşayan Suriyelilerin sınır kapılarına gelişleri için de ulaşım desteği ihtiyacının takip eden günlerde artacağı tahmin ediliyor. Bu konuda sağlanacak destekler gönüllü geri dönüş süreçlerini kolaylaştıracaktır.

Barınma:

Sınır kapılarında bekleyen mültecilerle yapılan ilk temaslarda şehir dışından kapılara gelen kişi sayılarının nispeten fazla olduğu anlaşılmaktadır. İl Göç Müdürlükleri ile yapılan görüşmelerde, şehir dışından gelen Suriyelilerin okul binalarını barınma amacıyla kullanabilmeleri için bazı hazırlıkların yapıldığı öğrenildi. Bu bilginin sınır kapılarında bekleyen kişilere henüz ulaşmaması sebebiyle görüştüğümüz Suriyeliler kapıya yakın açık alanlarda konaklamayı planlıyorlar. Özellikle kış aylarında ve olumsuz hava koşullarında, barınma sıkıntısı daha da belirgin hale gelebilir.

Gıda:

Gönüllü geri dönüş için kuyrukta bekleyenler, mevcut sıralarını kaybetme korkusuyla yerlerinden hareket etmek istemedikleri için temel gıdaya erişmekte zorluk çekmektedirler. Sınır kapıları genellikle su kaynaklarına uzak konumlandığından, içme suyu tedarikinde ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Suya olan yüksek talep nedeniyle, sınır kapılarına yakın büfelerde su fiyatlarının normalin 5-6 katına kadar çıktığı gözlemlenmiştir. Bu durum, ekonomik sıkıntı yaşayan mültecilerin suya erişimini daha da zorlaştırmaktadır. Halihazırda bazı bireyler ve yardım kuruluşları kısmi destek sağlasa da, mevcut su miktarı artan nüfus yoğunluğunu karşılamaktan uzaktır. Uzun bekleme süreleri ve düzensiz beslenme, bulaşıcı hastalıkların yayılma riskini artırabilir.

Sağlık Hizmetleri:

İl Göç Müdürlükleri ile yapılan ön görüşmelerden elde edilen bilgilere göre, gıda güvenliği ve hijyen sorunları nedeniyle, özellikle kadınlar, çocuklar ve yaşlılar gibi savunmasız gruplar arasında sağlık sorunlarının artma riski bulunmaktadır.

4. YORUMLAR VE ÖNERİLER

Kısa Vadeli Stratejiler:

Halihazırda sınır kapılarında ortalama 900-1200 kişilik bir yoğunluk gözlemlenmektedir. Bölgenin uzak konumu ve gıda, barınma ve içme suyu gibi temel ihtiyaçlara erişimin olmaması, özellikle zorlu kış koşulları göz önüne alındığında, sandviç, içme suyu ve battaniye sağlanması için acil bir ihtiyaç yaratmıştır. İçme suyu yakın şehirlerden aşağıdaki yöntemlerle temin edilebilmektedir. İçme suyunun, yüksek kapasiteli tankerler kullanılarak yakın şehirlerden temin edilmesi faydalı olacaktır. IBC bünyesinde bulunan büyük kapasiteli yemek karavanı bu amaçla kullanıma sunulabilir. Güvenli ve erişilebilir hijyen tesislerinin sağlanması, özellikle bu koşullarda daha savunmasız olan kadınlar, çocuklar ve yaşlılar için kritik öneme sahiptir. Sağlık tedbirleri açısından, sağlık ekipleri ilaç temini ve acil müdahaleler için sınır kapılarına hazır bir şekilde konumlandırılmalıdır.

Orta ve Uzun Vadeli Stratejiler:

Uzun vadede oluşacak yoğunluk ve karmaşalara önlem mekanizmaları geliştirmek sürecin zorluklarını azaltma noktasında kritik bir noktada yer almakta. Acil gıda ve su desteğinden sonra sınır kapılarının bulunduğu lokasyonlarda içme suyu ve gıda lojistiğinin arttırılması, bölgede gözlemlenen noktalarda piyasa fiyatının çok üstünde ürünlerin satılması sorununu çözecek ve böylece temel ihtiyaçlara erişimi kolaylaştıracaktır. Uzun vadede yaşanabilecek yoksunluklardan dolayı sağlık desteği de salgın hastalıkları önlemek ve kronik rahatsızlıkları olan insanlara destek sağlamak konusunda büyük bir ihtiyaç olarak gözlemlenmektedir. Geri dönen nüfusun sağlık taramaları yapılmalı, özellikle çocuklar ve yaşlılar için aşı kampanyaları düzenlenmelidir. Önümüzdeki günlerde ihtiyaçlarda beklenen artış göz önüne alındığında, esnek operasyonel kapasitenin korunması ve stokların düzenli olarak yenilenmesi son derece önemlidir.

İnsani yardım kuruluşları yerel ve uluslararası aktörlerle yakın işbirliği içinde çalışmalıdır. Yerel aktörlerin ve toplulukların kapasitesinden yararlanmak geri dönüş sürecini hızlandıracaktır.

